

Ama...

Antzerkia hiru zatitan

DANIEL LANDART

Jokolariak

Ama	60 urte
Pettan	33 urte
Maritxu	30 urte
Antton	28 urte
Apeza	55 urte
Auzapeza	60 urte
Serora	50 urte
Jean-Pierre	30 urte
Hiru-harmadun	edozein

Lehen zatia

Taula gaina: jateko sala bat, ezker aldera... ohe zabal batekin. Nahiko desordena dago.

Ama — Serora

Oihala altxatzean, ama ohe gainean etzanik dago, serora aldiz pikura bat apailatzen ari da. Serorak ipurdi mazela alkoholarekin torrutzen diolarik, amak animaleko oihu bat botatzen du:

AMA: Ai!

SERORA: Ezti zaitez, emaztekoa... Ez dut oraino...

- AMA: Alta bizian zerbait-zerbait jasanik badut... baina pikura zikin debru horiek ez ditut bada onesten ahal!
- SERORA: Ez da hain bortitza...
- AMA: Emaiten duenarentzat ez, ez da hain bortitza. Ene lekuan bazine...
- SERORA: Nik ere bakarrak baditut ukanak... zeinetarik eri nintzelarik...
- AMA: O, gaixoa! Zu ere anitz ikusia zira beraz? Eta orain... ongi sendatua zira bederen?... Ez zaizkitzu eskuak daldaran ari, agian... Zeren...
- SERORA: Badakit zer erran nahi duzun... Baina, ez zaitela otoi ene eskuez hAnbat axola. Nahiago nuke, zu segurik, ez bazinte hainbeste mugi. Gorputz guztia airean duzu...
- AMA: Zerk hatxeman behar ninduen, orain! Ikusiak, ikusi...
- SERORA: Zaude, zaude. Gero kondatuko dizkidazu zure berriak... Ea, ba... (*Serorak berriz ere ipurdi-mazela torratzen dio*)
- AMA: Jainko ona! (*Serorak orratza sartzen diolarik, amak berriz*): Ai! Zer zizta! Uiui... Uiuiui...
- SERORA: Ez zaitex mugi... Otoi ez zaitela mugi...
- AMA: Zer da botia tzar hau! Ene mina! Ene mina!
- SERORA: Geldi zaitex, bestela berriz hasi beharko dut!
- AMA: Jainkoaz ez zazula horrelakorik erran! Ama maite zeruetakoa!
- SERORA: Horra. Egina da orain.
- AMA: Ez da goizegi. Botia zikina! (*Ohearen ganean jartzen da*). Zahartzeak ez du deus onik, ori... Eta futxo, denek zahartu nahi!
- SERORA: Zer derasazu? Zu, ez zira zaharra oraino!
- AMA: Ez eta gaztea ere alta! Funtsean, ez banu hainbeste eritasun, beste kalipurik banuke! Baina, azken urte hauetan, kasik pozoin guztiak kitzikan ari zitzaizkit! Urde zikinak... ez besteak. Bat kasatu orduko... berehala beste bat, hortxe, aiduru. Kasatzen ahal direnak, oraino, paso... Baina ene ez-tul hau... Ene eztula bazinu zuk, gaixoa... Eta ene erromatismak... Erromatismek jana naute. Bazinaki... Bazinaki... Eta azkenik, azkenik... gaitz madarikatu honek harrapatu behar ninduela...
- SERORA: Diabeta erran nahi duzu...

AMA: Hori bera. Diabeta bai. Diabeta. Asukrea odolean... Goiti eta beheti. Den mendreneko zerbait on jan orduko... Akabo! Eta orduan, ene medikuaren erasiak entzuten bazenitu! Alta segur naiz, berak ere nonbait min dukeela! Haren begitarte ikus bazineza, harri zintazke... Harri, gero! Batean zuri-zuria da hil bat iduri eta beste aldi batzuez berriz, eguzkiak ere ez du hark bezainbat dirdiratzten!

(Ama ohetik jausten da, biziki nekez eta kurritzeko kana bat hartzen du).

SERORA: Nora zoaz? Jaun Medikuak errana dautzu ez ohetik higitzeko!

AMA: Jainkoa! Orai arte Medikuaren erran guztiak segitu banintu, aspaldian hila ninteke, ori! *(Geldi)* Kafe xorta bat hartuko duzu, ez?

SERORA: Ez du segur balio, ene gatik neka zaitezen... Milesker. Beste eriak goait ditut...

AMA: Egia. Egia haundia. Beste eriak ere badira eta... Funtsean, herrian berean, zenbat ez da... Eta beharrik, hor zaitugu, zu, Soeur Marie de l'Assomption, artatzeko. Zer egin ginezake zu gabe? Alta segur naiz ez zaitugula aski estimatzen. Lehen, herri hontan berean, hiru bazinezten. Orain, bat ere ez. Seroren hemendik joaiteko aipua hedatu zelarik, nehor ez zen mugitu. Nehor. Gero haatik, bazterrak murriz ziren, murriz. Beharrik, zu bederen hauzo-herrian gelditu baitzira eta gure zorigaitzak arintzen baidituzu! Beharrik. *(Kafea zerbitzatzen dio).*

SERORA: Milesker. Milesker.

AMA: Esne xorta batekin?

SERORA: Berdin, ori. Baina Jainkoaz ez zaitela sobera kurri. Nekatuko zira...

AMA: Ogi zigortua ala bizkotak nahiago dituzu?

SERORA: Goizetan, kafesnea hutsik hartzen dut.

AMA: Nahi duzun bezala... Nik aldiz, laborari ohidurak atxikitzen ditut: goiz guztiz, bederatzietan, arraultze-eta-xingar janez. Arraultze eta xingar. Osasunean naizelarik bederen. Nahiz azken denbora hauetan... xingarrari ez diotan lehenagoko gustu bera harrapatzen. Funtsean ez da harritzeko, urdeak nola hazten dituzten ikusi-eta... Sortu orduko, "Aliment com-

plet" delako zikinkeria hortaz hantzen dituzte... eta gero zerrria ederra da bai... kanpozt, baina barnez? Jainko ona! Gure gazte denbora, gure gazte denbora, hura zen hura denbora! Oraikoa aldiz... (*Eztulka hasten da*).

SERORA: Oraikoak ere baditu bere alde onak.

AMA: Gutti. (*Eztula*) Biziki gutti. (*Eztula*) Ustelkeria denetan nagusitua da. Denetan. Eta badakit zer diotan! Ustelkeriak, emeki emeki denak iresten ari gaitu.

SERORA: Otoi emaztekoa ezti zaitez. Ez ditzagun gauzak ilunegi ikus. Jainkoa ona da.

AMA: Ona? Agian. Agian.

SERORA: Jainkoan ezar-ezazu zure esperantza...

AMA: Esperantza? Ba ote dakizu zein den ene esperantza bakarra? Erranen dizut. Sortzen ikusi nauen etxe hontan nahi nuke bizi. Bizi. Eta azkenean hil. Hemen hil. Horra ene esperantza. Baina ez dakit. Ez dakit. Batere ez dakit, ez nautenez...

SERORA: Nortaz mintzo zira?

AMA: Nortaz mintzo? Ene hurrez.

SERORA: Zure hurrez? Baina zure hiru haurrak ezinago xarmantak dira... Ez dut konprenitzen...

AMA: Nik ere ez dut konprenitzen. Eta hortan da guztia. Hortan da guztia. Baina hasi aitzin isilduko naiz. Luzeegi bailitaike. Ez nuke zure oneziaz baliatu nahi...

SERORA: Arrazoin duzu. Presatua naiz. Baina, etzi kondatuko didazu segida... Milesker beraz eta Jainkoaz ez zazula otoi sobera odol gaixto egin...

(*Amak serora ateraino segitzen du*)

AMA: Milesker zuri, Soeur Marie de l'Assomption...

Ama

AMA: Ez otoi sobera odol gaixto egin... Ez dakizu zuk, zer den ama izatea! Ez dakizu. Haurrak ukan, haurrak hazi, hazi eta hezi, ahal bezain ongi altxatu, eskolatu, hots, gizon eta emazte bilakatzen lagundu, gidatu, eta orain, ororen buru, zer gelditzen zait? Zer?

(Eztulka hasten da eta emeki-emeki ohearen gainean erdi-etzaten da. Ixil gune baten buruan, beste barne batetarik, irratia entzuten da, apal, gorago, biziki gora. Ama ohearen gainean jartzen da.)

AMA: Egia. Ez naiz eta, bakarrik. Larunbata da egun. Eta Antton larunbatetan lanean ez ari... Funtsean... noiz ari da? *(Oihu bat botatzen du)*: Antton! Antton! Musika basa hori apalago ezarezak! Antton. *(Musika berdin. Orduan ama ohetik jausten da eta ate bateri buruz doa)*. Antton! Antton! Apalago otoi! *(Musika doi bat ezitzen da)*. Ama, berriz sukaldearen erdira heldu da eta biziki emeki eleketa hasten:

Antton. Ene azken haurra. Hirugarrena. Zenbat urte dauzka? Hogeita bi? Hogeita bost? Ala gehiago? Gehiago bai. Aurtan, hogeita eta zortzi urte ditu. Hogeita zortzi. Denbora juhan denez! Eta gu harekin, ohartu gabe. Hogeita zortzi urte. Iduritzen zait oraino haur bat, haurño bat dela. Ene Antton... Antton maitea. Lehen, —hain aspaldi du, baina orroitzen naiz atzo balitz bezala—, lehen ez zen sekulan lokartzen ahal eta ilunpean, luzaz eta luzaz "Ama", "Ama", "Ama", oihuka aritzen zen... Eta gau guztiz, bere ganbarara itzuliño bat egiten nuen eta "Arri arri mandoko, bihar lruñerako" kantatzen nion, gero haren aingeru begiak segidan hesten zirela. Haur denboran ez zen goizik lokartzalea, eta orain are gutiago... Hogeita zortzi urte... eta iduri izpiritua hemezortzi urtetan gelditua duela. Gau guztiz airean... Beti zerbait estakuru ba... Eta gauak luze eta gauak usu. Oraiko gazteria! Oraiko gazteria beti bestaz-besta! Baina Antton, maite dut. Biziki maite. Bihotz ona du. Besta egile zanpantzar bat da baina bihotz ona du. Eta bihotz ona duen bati denak barka zaizkio. *(Antton sartzen da, transistor bat eskuan eta galtza motzak ditu bakarrik soinean)*.

Ama - Antton

ANTTON: Zer ari zira zutik Ama? Medikiak errana dautzu ohean egoitekoko!

AMA: Eta lanak nork eginen ditu?

ANTTON: Ni, ez naiza hemen?

AMA: Hi ba hi... Gaizo brilili...

Hemengo manera zerbait baduk: sendoa ohean eta eria xutik!

- ANTTON: Goiz da oraino.
- AMA: Goiz? Hamarrak eta erditan goiz bazaik hiri, to biba hi!
- ANTTON: Errazu, hola segitzekotan, ni berdin berriz ohera joanen naiz gero. Ez naiz erasia gose!
- AMA: Bazakiat bai zertaz haizen gose. Haskal hadi! Esnea beroa duk. Eta ogia xigortua.
(Ama ohearen gainean jartzen da. Antton-ek, berak apai-latzen du bere haskaria. Kafea kikerara isuri ondoan, esnea-rekin heldu delarik, nolabait behaz topatzen da eta esnon-ztia erortzera uzten du. Anttonek sakre bat bota beza).
- AMA: Gaizo hakola! Gaizo eskoila.
(Amak zutitzera egiten du).
- ANTTON: Zaude hor berean, zu! Aditzen duzu? Hor berean.
- AMA: Gaizo eskoila! Zer haiz, hamarrak eta erditan, oraino, ez ontsa iratzartua? *(Antton, trapu batekin esnearen biltzen hasten da, ixil gune bat).*
 Emazte bat behar huke Antton. Emazte bat.
- ANTTON: A, ez zaitela has, he. Zure karkara atxik-ezazu zuretako. Ez da orain mementoa. Aditzen duzu. Ez da orain batere mementoa. *(Belauniko).*
- AMA: Beti gauza bera erraiten daitak. Eta nik halere sekula ez barkatzen: ezkont hadi mutikoa, ezkont hadi. Emazte baten hartzeak on eginen dauk.
- ANTTON: Ene ongia non den, hori nihaurek badakit. Eta ez da batere errana emazte bat hartuz, zoriontsuago nintekeenik. Eta uste baduzu, ezkonduz, ez nukeela haskariaren nihaurek pres-tatzearen beharrik ukanen, ontsa tronpatzen zira. Oraiko neskatoek ez dute kozinatzen gustu. Eta gehienetan, nago, senarrak ez ote direnez trebeago.
- AMA: Senarrek, beren emazteak lagun ditzaten, hori gauza zuzena duk. Hire aitak ere, artetan bederen, laguntzen nintian. Gauza ederra duk hori... Senar-emazteen arteko lotura, atximen-dua, amodioa.
- ANTTON: *(Lana utzirik, amaren ondora doa eta ohe hegian jartzen da).*
 Amodioa... Errazu ama, zerbait galdatu nahi dautzut. Lehe-nago ez nintzen menturatuko, baina orain ez da berdin. Ama... zure senarra maite zinuena?

AMA: Antton!

ANTTON: Zer? Ez da horrelako galderarik egiten ahal? Aitamek, haibeste nahi baldin badute beren haurrak ezkont daitezen, beraz, ezkontza, ezin asmatuzko gauza zoragarri bat da? Ama; gure aita maite zinuena?

AMA: Bai.

ANTTON: Harrituko nintzen "Ez" erran bazinaut.

AMA: Maite nian!

ANTTON: Gauza hauek aipatzean, min egiten dautzut ez?

AMA: Bai.

ANTTON: Biziki min?

AMA: Bai.

ANTTON: Beraz, aita, biziki maite zinuen?

AMA: Maite nian. Eta paso.

(Ixil gune bat)

(Antton zutitzen da).

ANTTON: Ni, aitaz, ez naiz hanbat oroitzen. Hil zelarik, haurra nintzen oraino.

AMA: Haurrak zinezten, hiruak.

ANTTON: Zendako ez zira berriz ezkondu?

AMA: Antton, ixil hadi. Horrelako ideia bat ez zaidak sekula burutik pasa ere!

ANTTON: Eta orain... ez duzu damu?

(Ama zutitzen da eta oihuz hasten. Zati guztian eskualde orotara mugituko da).

AMA: Egia jakin nahi baldin baduk Antton, egia jakinen duk. *Bai, damu, dolu dia!* Baina orduan, orduan ez zian orain bezala. Ez zian aise, ez zian errex, ez zian posible. Ez nian nahi jendeak nitaz mintza zaitezen. Ez nian nahi erhias erakutsia izan. Eta bereziki, bereziki, ez nian nahi, beste senar bat hartuz, zuek paira zinezaten. Beldur nintian, beldur, ene egi-tatea ez zinetela sekulan konprenituko eta ene senarra, zuentzat, ez zela gizon arrotz bat baizik izanen, gure kafira goxoaren suntsitzera etorria. Hortakotz bada, nihaurek altxatu zaituztet. Ahal bezala baina nihaurek! Zuentzat sakrifikatu nauk. Alta... *(Eztulka bortitz).*

ANTTON: Alta zer?

AMA: Alta uste diat orain, hobeki eginen nuela... Nigan zen "emaztea" emeki emeki hil diat, bakarrik "ama" izaiteko. Eta egun, denboraren buruan konprenitzen diat emazte bat ez dela bakarrik ama izaiteko sortua. (*Boza arrunt aldatuz*) Baina zergatik mintzatzen naiz gauza hauetaz hirekin?... Burua galtzen ari diat. Ama batek ez dik...

ANTTON: Mintza zaitetz ama. Mintza zaitetz. Aldi bat bederen agert zaitetz ziren bezala, buluz zaitetz. Ez da hor deus ahalgetzekorik... eta ikusiko duzu gero gure arteko harremanak errexagoak, hobeak, zinez goxoak izanen direla.

AMA: Ez, Antton. Ez diat dretxorik. Egungoz aski erranik badiat. Aski. Eta berdin gehiegi. (*Telefonak jotzen du*).

Antton telefonan

ANTTON: Alo, nor da? Ah.. Hi haiza Pettan? Bai ongi nauk. Eta zuek?... Ama nola den? (*Ama, toxo-toxo ohera doa*) Ama, ohean to. Ez hain eri, ez. Zerbait erran nahi diok? Ago, bazetorrek... (*Amak telefona hartzen du, Antton kanpora doa*).

Ama telefonan

AMA: Alo, Pettan... Zutitzen naizenez? Bixtan duk, baietz. Zer uste duk ala azken hatsetan naizela?... Polliki. Polliki... Ez balinba! Eta hire familia zertan duk? Ongi? Hobe. Hobe segur. Otoitz egiten diat zuentzat. Ez lehen bezain usu, baina otoitz egiten diat halere. Nola? Pentsatu dutanez hik aipatu gauzari? Oh bai eta nola!... Egia erran, ez diat hari baizik pentsatzen. Eta zer diotan? Zer diotan? Hórra zer diotan! (*Eta telefona, oldarrean pausatzen du*).

Ama bakarrik

AMA: Zer egin dut? Jainko ona! Gaixo Pettan! Eta gaixo ni... Agian berriz deituko ahal nau. Agian. Baina besterik egin nezakeena?... (*Tokiz aldatzen da*) Pettan... ene seme zaharrena. Nolakatua den hori ere... Haurrean, gaztean, hiruetarik hobere-na zen. Goxoa, ernea, argia, errotik langilea. Hogoï urte inguruan, politika urratsetan sartu zen, Euskal Herria libratu beharrez!.. Orduan nik egiten nituen odol gaixtoak!.. Egun guztiz ikaran bizi nintzen ez zitzaionez bederen zerbait ger-

tatuko bere politika zikinarekin. Haren sua, haren garra, ikusi bazinute!.. Zenbat aldiz ez diot erran: "Utz-ezak politika deabru hori. Politikak galduko hau. Ezkont hadi mutikoa! Besteak bezala, ezkont hadi... eta bakea eman!" (*Telefonak berri joiten du. Amak, halako beldur batekin begiratzen dio. Ageri da dudan dagoela. Telefonak luzaz tirrinta jo beza.*)

AMA: Pettan daiteke. Zer egin behar dut? Zer erran behar diot? (*Azkenean Antton agertzen da, aldi hontan beztitua.*)

Ama - Antton

ANTTON: Zer zira orain, konduaren gaineko, elkortua? Ez duzia tirrinta entzuten? (*Telefona hartuz*) Alo? A... hi haiza Edouard? Ontsa sartu naizenez? O bai... Biziki ontsa. Oilarra kukurruka? A, hori ez zakiat. Bi urte badik oilarrik gabe girela. To kondatuko deat. Aldi batez, besta ondo nian eta, gure oilar zaharrak kukurruka eta kurruka arizetik ez zian atertzetik. Orduan, beroan bero jeiki nitian eta makil lodi batekin kalitu nian. Bakea eman zezan hortik! Bahaki zer oilar-saltsa ona egin genuen gero. Ez diat sekulan halako gauza onik jan. Haatik, punituak izan gintuen. Gure oiloak, dolu minez, greban jarri zituan eta hiru egunez ez zitean errun!

AMA: Antton! Ez zakala zozokeriarik konda!

ANTTON: Nola? Josianekin akomodatu naizenez? Xo... Ama ondoan diat... Eta hik Raymondekin egin duka zerbait? Ba... To, ez nian sekulan pentsatuko... A bon... to, to, mutikoa ez duk xantzarik... Funtsean errana nean Yvette hobeagoa dela... O bai eta nola. Yvette;... eta ez duk gaizki gero... Gaur, zer egiten dutan? Fitsik. Etxean nagok. Goxo goxoa... amaren ondoan...

AMA: Trufa hadi, trufa...

ANTTON: Ez. Egia. Ez nauk jalgitzen. Bestaldi batez nahi baduk. Ikus arte Edouard.

Ama - Antton

AMA: Zer gezur jakatu diok oraino?

ANTTON: Edouard mutiko ona da bai, baina badu halako tetele aire bat... Besta egiteko eta nextatoekin.. ez da apantziarik ere aski hardita... tetele bat ori... tetele haundi bat.

- AMA: To, hik segurik, alde hortarik uste diat ez dukala arriskurik. Hobe huke haatik, bestaz-besta eta neska-neska ibiltzeko partez, apur bat bara bahendi eta lanean serioškiago berma. Lanean eta...
- ANTTON: Otoi Ama... ez zaitela berriz has... Beti eta beti gauza bera erraiten dautazu. Azkenekotz, zuhaur ere, ez zirea aseá?
- AMA: Aseá?... Aseá... Ni aseá nauk bai. Baina hi, beti hain berean, to. Beti hain berean. Ez duka geroari pentsatzen?
- ANTTON: Eta zuk ama, geroari pentsatu duzu?
- AMA: Eguediko patatak xuri daiztak to...
- ANTTON: *(Erdi trufaz)*
Eta nik eginen ama. Ixil ixila, oraino. Eta behar bezala. Sekula, donado geldi banendi ere, kozinatzen jakin dezadan... nihaurek! *(Eta patata xuritzen hasten da, emazte taulier aitzineko bat soinean ezarriz)*
- AMA: Ez zakala otoi azala lodiegi pika...
- ANTTON: Halere... Zer bait erraiteko baitzinuen...
- AMA: Errak Antton... *(Antton ondo-ondora joanez)*
- ANTTON: Zer duzu?
- AMA: Ez zakiat.
- ANTTON: Zuk ez balin badakizu, nola nahi duzu nik jakin dezadan? Zer duzu bada?
- AMA: Beldur nauk.
- ANTTON: Noren beldur? Zeren beldur.
(Ama isiltzen da)
Mintza Zaitetz.
- AMA: Ene bizia.
- ANTTON: Zer du zure biziak?
- AMA: Pettan, Maritxu, Antton... Hiru haur ukanki eta...
- ANTTON: Eta gero zer?
- AMA: Hori duk bada. Eta gero zer?
- ANTTON: Baina zer duzu ama?
- AMA: Hainbeste ikusi ondoan...
- ANTTON: Ez zira zoriontsu?

AMA: Beldur nauk. Beldur. Pettan eta Maritxuk... eta beharbada hik ere... Ez zakiat.

ANTTON: Zer derasazu?

AMA: Pettanek eta Maritxuk errana dataie...

ANTTON: Zer erran dautzute?...

AMA: Ez naizela gehiago hemen egoiteko on eta behar nukeela... behar nukeela... (*Ama kurri bedi, Antton gelditurik so*) (*oi-huz*) behar nukeela "Zahar etxe" batean sartu. (*Geldi*) Han denak banituzkeela. Denak. Baina nik hori ezin dezakeiat onart! Ezin dezakeiat onart! (*Geldi*) Alta, beharbada arrazoi dukeie. Beha zaidak naizen bezala: emazte zahartu bat baik ez nauk: beti eztulka, erromatismek jana eta odola, odola bera pozoindatua! Eta beha zak nola bizi naizen; ez nintzelakotz gehiago eskaleeren igaiteko kapable, ohe hau sukaldera jautsarazi behar izan diat. Funtsean, neguan beroago duk, hemen. Baina, gain horiek nahi nitizkek ikusi. Jainkoak dakik zer maneretan daitezkeen. Errautsa lodi eta amiamauetz mukurru,.. ene barne maiteak ez ziteian horrelakorik merezi... Lehen, ni hain prunta izanki eta... Orain, begirazak, sukalde hau bera zer estatutan dagoen... Ahalge nauk. Ahalge. Baina bego. Bego. Nahiago diat oraino errautsa, zikina, desordena, ezinez-eta denak garbi, denak legun, denak beren tokietan, museo batean bezala... eta ni han, urrun, Jainkoak daki non!

(*Ateko xilintxa entzuten da. Antton irekitzera badoa*).

Ama bakarrik

AMA: Jainkoa, nor ote dugu hor? Sukaldea nola dut? Patata azal hauek bederen gorde behar hituzke...

(*Antton eta Pettan sartzen dira*).

Ama - Antton - Pettan

ANTTON: Uzten zaituztet. Ni kasetaren erostera noa. Sarri arte...

Ama - Pettan

AMA: Pettan!

- PETTAN: Ama! Zergatik moztu duzu? (*Besarkatzen dira*). Bai ama, erradazu zergatik moztu duzun? Ba dakizu, lehen xixtan, biziki gaitzitu naizela... Kolera ikaragarri batek hartu nau.
- AMA: Konprenitzen haut Pettan...
- PETTAN: Zergatik egin dautazu afruntu hori?
- AMA: Eta hik Pettan, ez duk uste afruntu bat egin dautakala joan den egunean, "Zahar etxe" batean sartu behar nuela erran dautakalarik?
- PETTAN: Zure onetan mintzo nintzen. Hemen, ez dezakezu iraun. Etxe horiek espresak dira. Muntadura guztiak ba dituzte. Erregina bat bezala artatua zintazke.
- AMA: Ago isilik, Pettan! Pentsatzeak berak buru-bortxorak emaiten dizkidak.
- PETTAN: Baina hemen egonez, sekulan zerbait gertatzen bazaitzu, galdua zira. Diabeta zer heinetan duzu?
- AMA: Frango gora.
- PETTAN: Zenbat?
- AMA: Kasik bi grama. Baina ukan diat gorago ere.
- PETTAN: Hortakotz bada, ez zira gehiago bakarrik egoiten ahal, ama. Otoi konpreni nezazu.
- AMA: Ez nauk bakarrik. Antton hor diat.
- PETTAN: Antton ba Antton... Ez ote dautazu zuhaurek errana beti bestaz-besta dabilala... ez duela etxeko eta laneko funts handirik. Mozkor gaitzak harrapatzen dituela... eta holako... Eta beraz?...
- AMA: Bai. Baina goizaldetan sartzen entzuten dutalarik, atea banpez hetsiz eta berdin kantu bat murmurikatuz, bihotza altxatzen zaitak. Eta ene buruaren egiten diat: "To, ez nauk bakarrik. Hirueterik bat bederen enekin bazagok". Geroxago, haren zurrunga eztiak apur bat trangelatzen naik eta lo-kiska on batzu egiten ditiat... Eta bestalde, nork daki, beharbada, Antton ezkonduko duk. Adina badik...
- PETTAN: Eta ezkontzen bada, uste duzu zurekin, hemen, egonen dela? Gaixo ama! Ametsetan bizi zira. Ezkontzekotan, lehen bai lehen lekuak hustuko ditu eta sekula baino bakarrago geldiko zira.
- AMA: Noren faltaz?

- PETTAN: Zer erran nahi duzu? Gu ez girela aski maiz heldu zure ikustera?
- AMA: Aitortuko deat Pettan, maizago etortzen ahal zintazketela. Hire andrea ez diat kasik ezagutzen ere. Hire bi haurrak are gutiago. Azken aldian, ttipienak, —uste diat Patxika duela izena— “Meme” deitzen nintian. Meme. Hori ez zaitak batere gustatu. Bildotxek ditek egiten: Mee... Mee... Baina ni, ez nauk ardi zahar bat gero. Ni, ama bat nauk. Eta hire haurren amatxi.
- PETTAN: Alta ahal guztiak egiten ditugu euskara ikas dezaten. Ikastolan ibiltzen dira... Baina auzoko haurrekin eta..., beti frantsesez.
- AMA: Honara usuago heldu bazinezte, ez lezaketek hemen euskara baizik entzun. Baina...
- PETTAN: Kasik egun guztiz telefonatzen dautzugu...
- AMA: Ha hori bai... Biziki xarmantak zirezte telefonaz... Baina ni, ez nauk oraino tresna berri horien aroan sartua. Nik, gizona edo emaztea, bekoz-beko ikusi nahi ditiat, ez eta hari baten puntan!
- (Biziki emeki mintzatuz, gogoetatua).*
- PETTAN: Gure apartamendua zabalago balitz, gurekin bizi...
- AMA: Bazakiat zer erran gogo dukan. Baina, zorigaitzez zuen apartamendua ttipia zegok... oraiko apartamendu berri guztiak bezala funtsean. Baina Pettan, ez zaituztet segur poxolatu nahi. Galdatzen dutan guztia duk: hemen bizitzea. Hemen bizitzera utz nezazuen!
- PETTAN: Ez gira trankil Ama. Ez gira trankil... Zure belaun eriekin, erortzen bazine eta gero ezin xuti...
- AMA: “Zahar etxe” batean sartzea, hura litakek hura, ene betikotz erortzea. Baina hemen egoiteko segurtamená banu, ditudan belaunekin ere, segur nauk, orain berean fandangoen dantzatzeko kapable nintekeela.
- PETTAN: Eta egunaren artean, ez zirea aspertzen? Denbora luze zaitzu ez beti bakarrik... Ala, auzokoak heldu zaizkitzu ikustera? Telebixtarik ere ez duzu eta...
- AMA: Badakik Pettan, azken hamar urte hauetan, auzokoekin ez dugula harreman haundirik. Eta hori, parterik haundiena, hi-

regatik. Hi hintzen, alabaina, politikan hasi. Eta zein politike-
tan gainera! Hi hinduten komisiara ereman eta zenbait
egun han nonbait atxiki, fama kurritu baitzen preso hintzela.
Hiregatik zaukuteian etxea miatu... Hiregatik nian nik ere,
ene burua behar baino gehiago erakutsi. Horiek guztiak pa-
gatzen dituk eta kario. Biziki kario. (*Geldi*) Asko sofritu diat.
Asko sofriarazi dautazue. Baina ez uste izan dolu dutanik.
Urteak jin, urteak joan, nik ere, ainitz gauza bestela ikusten
diat. Nihauerek, sekula asmatuko ez nituen egiak agertuz, oro
har, begien irekitzen lagundu nauzue. Eta nola! (*Geldi*) Ni,
biziki urrunetik heldu nauk, eta biziki emeki segitzen diat
munduko eta Euskal Herriko harat-hunata. Baina, nehork
uste baino gehiago segitzen diat halere. Segitzen! (*Ixil gune
bat*) Eta hi Pettan, orain, hamar urteren buruan, non haiz, zer
bilakatzen haiz, non dituk hire orduko furfuriak, balentriak,
biltzarreak, oihuak, karrasiak?

PETTAN: Nik, beti ene bidea segitzen dut, ama.

AMA: Biziki bide ixila daitekek ez, hire oraiko bidea...

PETTAN: Burrunbatsuago balego, orduan ere, bazinuke hain segur
zerbait erraiteko...

AMA: Bai, beti badiat zerbait erraiteko. Beti. Ama bat nauk. Ama
bat, neure argi eta itzal guztiekin. Eta ama bat izan nahi diat,
bururaino!

OIHALA

Bigarren zatia

Lehen zatiko toki bera. Ama, Pettan eta Antton mahainean bazkaria bururaturik, kafearen edaten ari.

Ama - Pettan - Antton

- ANTTON: Kafearen pusatzeko, "Izarra" xorta bat nahi duka?
- PETTAN: Ja, ja. Ezkonduz geroz, ez diat sekulan edaririk hartzen.
- AMA: Ongi egiten duk, Pettan.
- ANTTON: Ezkondua banintz, nik ere ez nezakek har, to!
- AMA: Ezkont hadi beraz...
- ANTTON: Anartean halere, bat bederen hartuko dut, ori...
(*Eta "Izarra"ren bila doa eta zerbitzatzen da*)
- PETTAN: Ez haiz gehiago Wisky-tik ari?
- ANTTON: Ez. Mementoan, "Izarra" nahiago diat.
- PETTAN: Arrazoin duk. "Izarra" edanez, euskaldunago bilakatzen omen haiz...
- ANTTON: Hori bera, to! eta jakintzak badutala denen beharra!
- AMA: (*Pettani mintzatuz*). Maritxuren berririk baduka?
- PETTAN: Herenegun telefonatu daut. Arras ongi dira.
- AMA: Egia. Ez duk bakarrik eta...
- PETTAN: Ez da bakarrik, ez... hiru urte badu alabaina, Jean-Paulekin bizi dela.
- AMA: Hiru urte... eta ez dituk oraino ezkontzeko xedetan?
- ANTTON: Zendako nahi duzu ezkont daitezen, horrela ongi baldin bada?
- AMA: Hauxe mundua! Gure gazte denbora eta oraikoa! Zenbat diferentzia! Zenbat aldaketa! Ene aitari edo amari erran banio mutiko batekin biziko nintzela ezkondu gabe... ondorioak ez ditiat pentsatu nahi ere! Haiek berdin hilen nintizteian. Eta orain berriz, denak haizu! Denak paso! Denak konprenitu eta onartu behar! Ha, Maritxu... Maritxu... Kasu eman, kasu eman, errota ez dadin itzulika!...
- ANTTON: Zergatik beldur zira errota itzulika dadin? Zerbait gaizki egiten dute ala?

AMA: Gaizki... Gaizki... Ez diat hori erran nahi. Baina...

PETTAN: Ni ere, ezkondu aintzin, urte bat bizi izan naiz orain dutan andrearekin. Beharrik! Horrela, elkar zinez ezagutu dugu eta ezkondu gira. Ohartu bagine ez ginela elkarrentzat eginak, elkar utziko genuen eta kito. Ezkontza gauza serioa da gero! Ezkontza ez da loteria bat, kutx ala pil. Bestalde, ez gira Moisen denboran bizi...

ANTTON: Zergatik beti aipatzen duzue ezkontza? Ezkontza... Ezkontza. Gizon bat ez da bakarrik aita izaiteko sortua ez eta emazte bat ama bilakatzeko... Ala; hazitako behar diren abere batzu baizik ez gira?

AMA: Hi, beti hirean! Baina, oraingo aintzinamendu guztiarekin, dela amodio libre, pilula, haur botatze, bereizte eta gainera-teko, jendea lehenago baino zorionsuago bizi dea? Ni bel-dur ezetz. Zikoitzkeria gero eta haundiago doak. Eta aspal-diko errana duk fruiturik ematen ez duen arbola, laster eihartzen dela!

ANTTON: Hori hori gurea. Morala...

PETTAN: Morala bat izan dadin, hori beharrezkoa duk. Jakitea duk zein?

AMA: Hori bera. Zein? Badakiat, gu altxatuak izan ginen Moralak bazuela segur apur bat berritzearen beharra. Nik, ahal beza-la urrats hori egin diat! Alta, hastean, gauza bortitza zitaitaian. Baina, orain ohartzen nauk extremo batetarik beste extremora joanak girela. Eta oraino ez kontent. Oraino beste zerbait nahi. Oraino gure burua ez guztian kausitzen... Hau-xe bizia!... Denek, gero eta libreago izan nahi. Libro... Libro! Eta batzu, zinez libro izan ditezen besteek "Zahar etxe" batzutan sartu behar, preso!

ANTTON eta PETTAN: Ama!

AMA: Ez duta egia erraiten? Baina bego hortan. Baratzera noak, zangoen eguzkitatzera. Baxerak eginen dituzue ez, bien artean?

ANTTON: Eginen ditugu bai.

PETTAN: "Zahar etxe" batetan bazine, ama, ez zinuke baxeretaz bu-ruhausterik...

AMA: Ah Pettan, hemen ere, ez nitek ez baxerek gehierlik inkieta-razten!

(Eta Ama, mainguka, mainguka ateratzen da).

Pettan - Antton

Mahaina altxatuko dute eta baxerak ikuziko eta xukatuko solasaldi denbora hortan.

- ANTTON: Eritasun andana bat badik, baina burua segurik, ontsa!
- PETTAN: Eta beti bezala, mihia xorrotx... Gaixo ama... Guk horren ongia baizik ez xekatzen eta horrek uste baztertu nahi dugula. Alta, ezin dezakeguk bada, estatu hortan bakarrik hemen utz...
- ANTTON: "Zahar etxe" batetan sartzeko partez aski diagu azkenean, infirmiertsa bat gau eta egun hemen atxikaraztea...
- PETTAN: Infirmiertsa bat... Ideia ona duk... Infirmiertsa gazte eder bat, ez dea hala, to?... Egunaz, gure amaz arta har lezakek eta gauaz berriz, hitaz?... Ez duk ideia txarra hori...
- ANTTON: Ez nian batere horri pentsatzen...
- PETTAN: Ezagutzen ez bahindutan bezala, gaizo Antton... Baina, orainoan segurik, ama arras gaitzitua baita, nik "Zahar etxe" hori aipaturik, ez diagu deus eginen. Seroraren pikurak eta kito!
- ANTTON: Adio ene infirmiertsa, beraz!
- PETTAN: Ez ahal haiz xomajejan alde hortarik?
- ANTTON: Alde hortarik, ez! Baina, ez dakiat batere, gure lantegia ez denez hetsiko... Biziki fama txarrak kurritzen dituk. Langile guztiak zainen ganean gaituk eta nagusi alu horrek deus ez salatu nahi!
- PETTAN: Betiko komedia... eta sindikatek zer diote?
- ANTTON: Zer nahi duk erran dezaten? Nagok, ez dutenez, azkenean, nagusiaren jokoa egiten...
- PETTAN: Hi, sindikatua haiz?
- ANTTON: Bai. Eta hi?
- PETTAN: Bixtan duk baietz.
- ANTTON: Bixtan, bixtan, ez dakiat batere... Hire grado berri hori ardietsiz geroz, pentsatzen nian, berdin hi nagusien alde itzulikatua hintzela...
- PETTAN: Bakea emak hortik, Antton! Ez duk posible nik horrelakorik egitea...
- ANTTON: Ez posible... To, ezagutzen ditiat nik, bat baino gehiago lehen langileriaren alde gain gaintetik ari zirenak eta orain grado bat bilduz geroz, nagusiaren ipurdi-milikari bilakatu

direnak. Ipurdi-milikari edo bederen, langileriaren probleme-taz ontsa futitzen direnak! Faltsu zikinak ez besteak! Beraz...

PETTAN: Ez diat hori ukatzen. Apantziarik ere. Zorigaitzez, ustelak nun nahi badituk. Baina, erraiten ahal deat ni segurik ez naizela zepo hortara erori!

ANTTON: Hobe.

PETTAN: Eta aitortu behar deat, sekulan ez dutala orain bezenbat lan egin sindikato batetan. Baina, hor ere, gero ta joanago ohar-zen nauk, sindikato horiek ez direla arras gureztat eginak...

ANTTON: Nolaz?

PETTAN: Frantsesak dituk. Frantses xobiniztak. Errotik zentralistak. Den-mendreneko zerbaiten egiteko beti Pariseko edo Borda-leko baimena igurikatu behar diagu... Eta gure kasuan, Euskal Herriaz ez ditek axola izpirik! Sindikatek; ez ditek Euskal Herria HERRI bezala onartzen. Pundu hortan, kapitalis-tak bezain gibela dituk. Eta hori, biziki kaltegarri duk gureztat.

ANTTON: Hortan arrazoin duk! Errotik! Iduri likek, Sindikateko buruzagiek ez dutela irabazien goititzea baizik gogoan! Dirua, di-rua, diruaz baizik ez dituk mintzo.

PETTAN: Ba dituk zinez beharrean direnak. Baina, hirekin ados nauk erraiteko irabazien goititzea ez dela aski. Langileen izpirituak dik kanbiatu behar. Bestela, beti berdin pito geldituko gaituk!

ANTTON: Berdin pito... Hik errak! Uste duk halere gauzak aintzinatzen ari direla?

(Pettanek ez du deus erantzuten, bakarrik sorbaldak al-txatzen ditu).

Errak zerbait, mutikoa!

PETTAN: Izan gaituk gibelako, Antton! Batzutan, iduri zaitak, azken urte hauetan, ikaragarriko urratsa egin dugula, eta bestealdi batzuz berriz, arras nagiki kurritzen girela...

ANTTON: Hi, nun haiz orain?

PETTAN: Ni, inon (nahun).

ANTTON: Inon?

PETTAN: Ez. Inon. Erran nahi diat ez naizela gehiago alderdi politiko batetan. Baina, kasu! Lehen bezain abertzale nauk! A hori bai! Euskadi askatu batetan sinesten diat.

- ANTTON: Sinesten... Horrek puxka bat katixima oroitarazten daitak... Jainkoan sinestea bezala... Baina, Euskadi hori, nola eginen dugu...
- PETTAN: Ez nauk profeta. Ni, ez nauk militante xingle bat baizik. Baina, militante xingle guztiek beren lana egiten badute, nork daki?... Eta hi Antton, non haiz?
- ANTTON: Ni? Nihun eta...denetan! Eskukaldi bat behar delarik, beti prest...
- PETTAN: Eskukaldi bat... Huuu... Eskukaldi batzuren emaita ez duk gaizki. Baina, hori ez duk apantziarik ere aski. Eta, nagok ororen buru, ez ote gaituenez horrek galtzen...
- ANTTON: Galtzen? Zer derasak?
- PETTAN: Eta bai... Euskal Herrian, zenbat dituk hire kasuan? Sudurra denetan sartua, denak egin nahi, denak hunki... eta azkeanean, kasik tirrit! Lan luze serio eta jarraiki baten egiteko ez kapable... ez iraunkor. Urte batez edo biez denak mugi, denak inharros, eta gero, fitsik! Hori duk, gure gaurko egia.
- ANTTON: Zahar bat bezala mintzo haiz, Pettan!
- PETTAN: Nahi dukan bezala hartzak. Baina, gauza honi ohartzen nauk: Politika egitekotan borondate ona ez dela aski. Borondate ona behar dik, hori segur, eta batzutan, loriatua egoiten nauk, hainbeste eta hainbeste mutil eta neska gazte ikustean, denek Euskal Herriarentzat bihotza amodioz gaindika.. Baina berriz ere dioiat: hori ez dela aski!
- ANTTON: Zer erran nahi daitak? Ments bat naizela ote? Ez dutala behar bezanbat gogoeta egiten? Hik dakika, nik, xuxen, zer lan daramatan? Zergatik nahi dituk beti besteak jujatu?
- PETTAN: Jujatu? Jujatu ez. Baina elkarrekin ikusi, elkarrekin ikertu non giren, zer nahi dugun, zein bide egin, bakarka edo taldeka, nola jokatu, hots, geroari begira, luzara, euskal politika bat planifikatu. Hori duk behar beharrezkoa. Bestela, oraingo saltsan egonen gaituk... "hi bahaiz, ni banuk..." gerla guhauraren artean sortuz, gure egiazko etsaiek aldiz ederki irri egiten dutelarik!
- ANTTON: Gauzak ikertu, barnatu behar direla, ados. Halere, ez ginikek gure denbora guztia eleketa iragan behar. Eleketa, eleketa aritzea, nahi eta ez, errex baita. Errexegi, gehienetan. Nik uste diat, mila mintzaldi baino hobeago dela bonba on bat!

PETTAN: Nola?

(Telefonak joiten du).

ANTTON: Hiretako daitekek... Emaztea kexatzen hasia, hain segur...
Beti bezala funtsean...

(Pettan telefonan, Anttonek, aldiz, beste xorta bat hartuko du)

PETTAN: Alo... A, zu zirea, Maixabel? Zer gertatzen zaizu? Ramuntxo sukarak poxi bat ba duela?! A bon... Banator, segidan. Zer ari nintzen? Anaiarekin eleketa, ori... Afaltiarak? A bai... ez, ez ez nituen ahantziak. Berehala heldu naiz. Baietz bai. Ogia? Pasatzean erosiko dut. Languztinak ere hartzeko? Nun? A bon... Bon... ongi da. Sarri arte, Maixabel.

Pettan - Antton

ANTTON: Bonbak, bai mutikoa, bonbak! Gero janen ditiagu langustinak!

PETTAN: Gaizo Antton! Beti berdina, hi! Arraileria sartzen duk behar ez delarik...

ANTTON: Zer diok? Bonbak ez direla beharrezkoak?

PETTAN: Konduaren gainera, orain, nahitara, denen nahasten hasten baldin bahaiz, gure solasalditik ez duk deus onik aterako! Hobe diat beraz hemendik joaitea...

ANTTON: Zer? Bonbek izitzen haute, ala?

PETTAN: Eta hi, ez haute izitzen? *(Pausa)*

Ez dik gero, nola nahika mintzatu behar gauza horietaz eta bereziki ez hi bezala segurik. Iduri likek espantuka ari haizela. Ez zakala otoi haizen baino gehiagorena egin... Enekin ez dik balio...

ANTTON: Hi... Gaizoa... Hi, ez haiz beldurti bat baizik...

PETTAN: Baina, ez diat nik hori ukatzen. Egia duk. *Beldurti bat nauk.* Eta horrekin zer frogatu nahi daitak? Hi ez haizela hala? Eta gero zer? Baina mutikoa, horrek ez dik deus erran nahi. Egiazko problema ez duk beldur ala ez beldur izaitea, egiazko problema duk, heian, daramagun borrokan, bonbak beharrezkoak diren ala ez?!!!

(Ama sartzen da)

Ama - Pettan - Antton

- AMA: Baina mutikoak, zer ari zirezte? Baxerak oraino beren tokian ezartzekoak? Zertan bada pasatu duzue denbora?
- PETTAN: Eleketa, ama, eleketa.
- AMA: Eleketa. Eta zertaz?
- ANTTON: Bonbak ama. Bonbak aipatzen genituen!
- AMA: Ago ixilik, Antton. Hitz horren entzuteak berak hotz ikarak emaiten daiztak! Eta zuek berdin, aski eroak! Jainko ona... Jainko ona! Ikusiak ikusi, zerk igurikatzen ote nau?
- PETTAN: Zaude gustian, ama. Alde hortarik, nik segurik, ez zaitut biziki kexa araziko. Nik hautatu eta hartu bidea besterik da. Ni kulturari bermatzen naiz.
- AMA: Ez nauk, ez, hitaz beldur ari...
- ANTTON: Ez zuen balio horren erraitea. Denek konprenitua genuen... Ni naiz beraz akusatua...
- PETTAN: Akusatua... ez. Baina, joan aintzin, haxe erran behar deat: bazakiat, herri zapaldu guztiek, beren kateetarik libratzeko armen bidea hartu dutela. Euskal Herriak, halaber. Baina, kasu! Horrelako ekintzak biziki lanjerosak izaiten ahal dituk. Fazizmoak ere bortizkeria erabiltzen dik, nahiz ez berdin izan. Hortakotz bada, bortizkeriak lagundu behar dik Herri langileriaren burruka, ez eta kontrarioa egin! Eta mementoan, Herri langileria hori aski kontzientziatua dea ekintza horien konprenitzeko eta onartzeko? Aski kontzientziatua dea Euskal Herria gero ta barnagotik xurgatzen eta hiltzen ari daukutela ikusteko? Nik uste ezetz!
- ANTTON: Eta beraz, zer egin behar dugu? Beha egon? Beti beha egon?
- PETTAN: Ez beha egon, ez! Lan egin! Lan egin! Herri osoa kontzientziatu. Hori duk luze. Hori duk idor. Baina, hori egi-ten ez badiagu, ez gaituk deusetara helduko!
- ANTTON: Baina, beti zerbait ari gaituk...
- PETTAN: Zerbait bai. Zerbait. Haurrak supiztekoekin jostetan bezala... Edo, Herri guztia gure suaz berotuko diagu, beraz irabaziko; edo guhaur erreko gaituk, eta kito! *(Pausa)* Ez adiorik. Bestaldi bat arte! Telefonatuko dautzuet...
(Pettan urrats haundiz kanpora doa)
- AMA: Pettan, hire emaztea eta haurrak besarka itzak gure partez...

Ama - Antton

- AMA: Beraz, sua beti bizi zegok. Nik uste nian, zuek poxi bat bederen kalmatuak zinezuela... Kalmatuak... Orain, ohartzen nauk haatik, biligarro onak zaituztetela... Beti zuena gogoan! Beti politika!
- ANTTON: Kalmatuak? Ori, ez da mementoa. Izaitekotz, orain gira eta gehienik bermatzen. Gure ideia politikoak hedatuz doatzi eta nola!
- AMA: Hedatuz?! Bai... Baina segur nauk familietan, hori dela eta, kalapitak sortzen direla... Kalapitak, eta samurgoak... Elkar ezin ikusiak... Elkar ezin jasanak... Saltsa itsusiak! Eta horrek pena haundia emaiten daitak. Nihaur sobera ikusia nauk. Beldur batek hartzen naik. Beldur bera diat atzo eta egun. Eta ez idurikan, beharbada, ni baitan beldurra haundituz doak. Balio dia, Antton, balio dia?
- ANTTON: Bai ama, balio du!
(Norbaitek ateko xilintxa joiten du).
- AMA: Jainkoa! Norbait badiagu hor. Habil so egitera nor den...
(Antton ateari buruz doa. Amak, ahal bezala, zenbait puska lekuz aldatuko ditu...)
- ANTTON: Apeza da.
- AMA: Apeza! Ama maite Maria! Eta sukaldea manera huntan. Zer pentsatuko ote du?
- ANTTON: Pentsa beza nahi duena. Gero ere, ez zaitu ez janen!
(Atean berriz xilintxa).
- AMA: Idek hakok, otoi...
- ANTTON: Nik idek? Ez diot nik irekiko, ez. Zer uste duzu ala, denbora galtzeko badutala? Ni orain, ohearen gainera noa, gau hontan forman izaiteko gisan...
- AMA: A, Antton, Antton...
(Antton jalgitzen da. Ama atearen irekitzerà doa...)

Ama — Apeza

- AMA: Sar zaitetz sar, Jaun erretora...
- APEZA: Uste ez banuen, nehor ez zegoela etxean...
- AMA: Nehor etxean? Ba pentsa. Ni beti hemen nago, itzatua bezala.

- APEZA: Itzatua, itzatua... Hitz haundia da hori... Nahiz, zure berri zuhaurek, nik baino hobeki badakizun. Eta preseski, berri horien jakitera etorria nintzen. Nola zira, zer diozu?
- AMA: Ez dut zinkurinaka aritzea maite, jaun erretora. Eta, hitz batez erranen dautzut dena: kondenatua naiz, kondenatua.
- APEZA: Horra beste hitz haundi bat.
- AMA: Hitz haundia? Badakit zer diotan. Beha zazu zer molde trixtean bizi naizen: bi urrats ezin egin aiei bat bota gabe, eztulak errautsia... eta odolean ditudan zikinkeria guziak ez dauzkitzut aipatuko...
- APEZA: Banekien bai, azken denbora hauetan, osasun aldetik trabak bazenituela. Elizan ere, ez zaitut gehiago ikusten...
- AMA: A, jaun erretora, bazinaki, bazinaki, igandetako mezaren huts egiteak zer pena emaiten daitan! Eta futxo, besterik ezin egin! Ene zango herrementa hauek ez naute gehiago xutik atxiki nahi...
- APEZA: Elizara ez etorririk ere, pentsatzen dut telebixtan emaiten duten meza bederen segitzen duzula.
- AMA: Ez dugu telebixtarik, jauna...
- APEZA: Ez duzuela telebistarik? Jesus! Harritzen nauzu. Baina, zuek ez baitzintuten telebixta ba, lehen?...
- AMA: Lehen, bai! Baina, egun batez panan gertatu zen eta nehork ez ginuen funtsik hartu haren antolatzeaz. Eta geroztik gabe gira. Eta berdin bizi!...
- APEZA: Ba hortaz, telebixtarik gabe ere bizi daiteke, bai. Baina zer nahi duzu... bere alde onak ere baditu... Hala nola informazioeak, zenbait filma eta igantetako meza... Gure buruzagien mintzaldiak ere, gehienetan, entzutekoak dira...
- AMA: Mintzaldiak... Jainko ona! Mintzaldiez ez naiz ez biziki kexu ari... Jakin zazu, etxean berean entzuten dutala nik, zenbait zenbait prediku!...
- APEZA: Prediku guztiek ez baitute balio berdina...
- AMA: Hori bera, ori, jaun erretora. Ez dute... balio ez eta... erran nahi berdina. Lehen, oroitzen naiz, norbait eleketa ederki hasten zeneko, gu, ahoa xabal xabala egoiten ginazkon beha... Orain, eleketari ederrak nonnahi baitira kasu gehiago egiten dugu, eta beharrik! Ez ginuke uliak izan behar...

- APEZA: Arrazoin duzu... Egungo egunean, profeta faltsuak denetan sartuak dira eta Euskal Herrian berean dotzenan hamahiru konda daitezke...
- AMA: Dotzenan hamahiru? Zer derasazu, jaun erretora? Baina beraz, galduak gira...
- APEZA: Galduak ez. Oraindik ez gira galduak, eskerrak Jainkoari! Baina beldur nago, beldur. Eta bereziki, gazteria, gazteria ez dakit nora itzulikatuko den... Gazteriak buru beroa baitu...
- AMA: Ez zaitut hanbat konprenitzen jaun erretora... Gazteriak belhurtzen zaituela erran nahi ote duzu?
- APEZA: Ez arras, ez. Gazteria maite dut. Biziki maite. Baina, gazteria hortan, batzu badira, beharbada, urrunegi joan nahi luketena... eta horrek, nahitez, frango kezkatzen nau...
- AMA: Horiek deitzen dituzia delako profeta faltsuak?
- APEZA: Holako hitzak ez dira biziki kasu eginez baizik erabiltzekoak. Beha, Jesus bera nola mintzo den... Parabolaka. Hazi ona, iraka... Jesus, beti, zuhurki dabila. Ez ginuke beraz, guk, orain, arinkiegi mintzatu behar!
- AMA: Halere, jaun erretora, tripan min delarik, Ai! egiten da. Zuk ere iduri duzu nonbait min duzula eta aiki ez egin nahi...
- APEZA: Aitortuko dautzut daplauki: bai min dut. Herria bi parte... Batzu berdin kolpeka... Gazteak elgarren artean haserre eta nola haserre! Elizan gero ta toki gehiago... hutsik, bixtan da... Herriz kampo ere zernahi botia... Denak kexu, denak samin. Balio sakratu guziak pekoz gora joanki... Munduan gaindi eta Espainian berean ainitz jende hiltze... Bortizkeria denetan nagusi... Horik guztiak ikusi eta, nola nahi duzu arimen artzainak ez dezan nonbait min ukan?
- AMA: Baina, jaun erretora, nor da hobendun?
- APEZA: Nor den hobendun? Baina, denak, apur bat bederen hobendun gira. Denak. Hortakotz bada konbertitu behar ginuke.
- AMA: Denak hobendun, nahi dut. Baina hasteko, gure herriko zenbait jaunttok beren interesengatik ez balute hemen saltsarik muntatu, mementoan beharbada, ez ginen kinka huntan izanen. Eta zuhaur ere, ez bazine delako jaunttoer hain josia izan, dudarik ez da egun, herrian hobekiago ikusia zintazkeela!
- APEZA: Jaunttoer josia... Ni?! Nolaz erran dezakezu hori...

AMA: Asko eritasun ukanagatik; bixta orainokoan segurik frango ona dut... Batzuen hobenak, jaun erretora, ez litazke dener paga arazi behar!

(Telefonak joiten du)

AMA: *Telefonan* —Alo? Bai. Antton? Etxean da bai. Zaude. Deitzen dut.

Amak (*gora*): Antton! Antton! Telefona!

(Jaun erretorari buruz): Barkatu, jaun erretora.

(Antton sartzen da)

Ama - Apeza - Antton

ANTTON: Arratsalde on, jaun erretora.

APEZA: Hiri berdin, Antton.

ANTTON: Alo? A, hi haiza... Bai... Ez... Zenbat orenetan?... Zazpiretan? Baina, jada seiak dituk. Bon... Ontsa duk. Sarri arte.

(Telefona pausatzen du)

APEZA: Eta, zer diok, Antton?

ANTTON: Bizi. Eta zu?

APEZA: Ni ere bizi. Eta frango osagari onean, Jainkoari esker.

ANTTON: Hobe.

APEZA: Hobe bai. Eta hik, lana zertan duk?

ANTTON: Mementoan lana badaukagu bai. Ikusiko noiz arte...

APEZA: Hori duk hori... Eta, ez duka ezkontzari pentsatzen?...

ANTTON: Pentsatzen bai...

AMA: Pentsatzea ez baita aski...

ANTTON: Pentsatzea, jadanik, ez da gaizki!

APEZA: Hori, bakoitzaren egitekoa baita. Bon. Nik utziko zaituztet. Elizan ibiltzeko ez zirenez kapable, beraz kofesatu edo kominatu nahi bazinu... aski nauzu deitzea, etxera etorriko nitzazu.

AMA: Ongi da, jaun erretora. Milesker. Zaude... Ateraino segitzen zaitut.

APEZA: Ez du balio. Zangoak akituko zaizkizu.

AMA: On dute bai poxi bat mugitzea.

(Eta biak ateari buruz doatzi)

APEZA: Ez adiorik, Antton!

ANTTON: Agur, jaun erretora...

(Eta jalgitzen dira)

Antton bakarrik

ANTTON: Ez dudanez ezkontzari pentsatzen?... Ezkontza, beti ezkontza. Zer dute bada denek ezkontzaz mintzatzeko? Ni, hola ongi naiz. Ongi. Eta hola bizi nahi dut. Trankil. Gustian. Nahi dutan bezala. Libro! Libro!...Huuu... Libro banintz bederen... Gaizo ni. Gaizo gaizoa. Amarekin bai azkarrarena egiten dut. Lagunekin ere. Dena solas eder... Dena prediku. Dena mirakulu eta gero, tirrit. Ni, ni, oren buru, ni, nor naiz, zer naiz? Gaizo ni. Gaizo gaizoa. Kanpoz ba hardit, kanpoz ba eder, ausart, kantari, maitale. Ainitzek nahi lukete ene lekuan izan... Nik ez. Hogeita zortzi urte... Mekauen... johan, johan ni ere... Ene afera oraino, ez da deus. Baina ama, ama sekulan gaizkiagotzera heldu balin bada, zer bilakatuko naiz? Ama, batbatean hil baladi, zer izan laiteke? Ama... Ama... Amarik gabe, galdua nindaik... Gaizo ni. Gaizo gaizoa. Kanpoz hain azkar. Barnez hain guti... Beldurti. Eta futxo ez ezkondu nahi. Edo ezin ezkont? Nolaz? Banaki... Nihaurek banaki... Gaizo ni. Gaizo gaizoa. Gaizo pitoa!

(Eta burua bi eskuen barnean ezartzen du. Ama sar bedi)

Ama - Antton

AMA: Haizea freskatu duk...Brrr... Barneko aro, gaur...

ANTTON: Alta, itzuliño bat egin nahi nuke, ori...

AMA: Gaur ere?

ANTTON: Bai. Eta hain segur bihar ere!

AMA: Ez nuk berriz hasiko... Badakit...

ANTTON: Badakit bai. Ez du balio.

AMA: Eta noiz joan gogo duk?... Berant?

ANTTON: Ez. Orain berean. Lagunak beha ditut.

AMA: Lagunak... Beha...

ANTTON: Bihar arte, ama! Pausa zaitetz.

- AMA: Entseatuko nauk...
(*Zenbait urrats eginez Anttoni buruz*): Errak Antton...
- ANTTON: Zer duzu?
- AMA: Beraz, gaur ere, bakarrik uzten nauk?...
- ANTTON: Nork daki, egun larunbata izanki eta, beharbada, Maritxu jinen zaitzu ikustera...
- AMA: Maritxu, ba, Maritxu...
(*Antton badoa*)

Ama bakarrik

- AMA: Bakarrik... Berriz ere bakarrik... Bakarrik... Berriz ere bakarrik... Bakarrik...
- (*Hitz hauek hiruzpalau aldiz errepikatuko ditu, ahapetik. Zape-tak eta galtzerdiak ken bitza. Ohe gainean etzan. Orduan argiak itzal bite. Bulta baten buruan, norbaitek atea bortitz joiten du. Biziki bortitz. Anormalki. Ama ohe gainean jartzen da.*
- Beldurtua dago. Galdatzen du: "Nor da?". Erantzunik ez. Berriz ere: "Nor da?" Botz batek dio: "Irek ezazu! Irek!" Ama dudan dago. Kanpotik oihuak saminago; "Irek ezazu... Otoi... Irek" Amak atea irekiko duelarik gizon gazte bat lasterka sartzen da eta dio:*

Ama - Gizon gaztea

GIZON GAZTEA: Etxekandre, gorde nezazu. Otoi, gorde nezazu!

OIHALA

Hirugarren Zatia

Beti toki bera. Ama eta Jean-Pierre, bigarren zatia buraratzean zeuden leku berean dira.

Ama - Jean-Pierre

- JEAN-P.: Gorde nezazu, etxekandre. Gorde nezazu...
- AMA: Baina nor haiz? Zer egin duk?
- JEAN-P.: Otoi gorde nezazu... Gero mintzatuko naiz.
- AMA: Zer egin duk bada? Ez ahal duk norbait hil bederen?
- JEAN-P.: Ez. Ez naiz ohoin bat. Ez naiz gaixtagin bat.
- AMA: Hori, hik diok. Frogak nahi nitizke.
- JEAN-P.: Otoi etxekandre, mugi zaitez! Ez ahal duzu bada etxe hon-tan, zoko bat ene gordatzeko?
- AMA: Zer uste duk ala, nor-nahi gordeko dutala? Erradak nor haizen lehenik
- JEAN-P.: Gudari bat naiz.
- AMA: Gudaria? (*Ama ondo ondora hurbiltzen zaio*). Baina hi jada nonbait ikusia haut. Ezagutzen haut...
- JEAN-P.: Otoi anderea, gorde nezazu. Bestenaz galdua naiz.
- AMA: Hik, ez duka Jean-Pierre izena?
- JEAN-P.: Lehen, bai. Orain haatik, "POTTOKA" deitzen naute.
- AMA: Eta hi ez haiz nitaz oroitzen.
- JEAN-P.: Ez. Batere.
- AMA: Ni, Maritxuren ama nauk. Maritxuz, oroitzen haiz bederen?
- JEAN-P.: Hain aspaldi du...
- AMA: Egia. Hamar urte jada. Hi, hintudan hementxe berean aurkitu, erdi-buluzirik, Maritxuren ganbaratik ateratzen ari... Ahal-gingarria ez bestea! Eta orain nahi huke gorde hezatan! Zer kopeta!
- JEAN-P.: Ahantz itzazu otoi lehenagoko hixtorioak... Ez du balio debaldetan mintzatzea.
- AMA: Ene alaba desohoratu ondoan...
- JEAN-P.: Baina anderea ez duzia konprenitzen lanjer haundian naizela?

- AMA: Eta hiregatik, ni ere bai, beraz. Jainko ona! Zerk hatxeman behar ninduen orain. Ez banu ireki bederen. Ez banu ireki!...
- JEAN-P.: Otoi.
- AMA: Ez diat erabakia nihaurek hartzen ahal. Haurrer aipatu behar zioleiat...
- JEAN-P.: Maritxuren anaiak, lehen abertzaleak ziren. Onartuko dute, haiek. Erna zaitetz...
- AMA: Baina zer egin duk, xuxen? Erradak bada! Norbait hil duka?
- JEAN-P.: Ez.
- AMA: Kolpatu?
- JEAN-P.: Ez.
- AMA: Zergatik gorde behar duk, beraz?
- JEAN-P.: Hori, ene egitekoa da. Ez dautzut, hain hitz laburrez esplikatzan ahal. Historio luze bat da.
- AMA: Sobera izitzen nauk. Ez haut gordeko. Harrisku haundiegia duk hori enetzat. Burua gal nezakek beldurraren beldurrez. Otoi, habil. Habil hemendik. Utz nezak bakean... Emazte zahar bat nauk. Ez nezakala hil.
- JEAN-P.: Baina anderea, ez zaitut hil nahi. Zuri, ez dautzut deus eginen. Errana dautzut ez naizela gaixtagin bat. Ni, Euskal Herriaren alde borrokatzen naizen bat naiz...
- AMA: Bazakiat ez nukala hil nahi. Baina hire gordetzea, ene hiltzea litakek. Jainkoaz, habil. Ez haute harrapatuko. Kasik ilun beltza duk orain. Habil. Urrunt hadi ene etxe ondo hontarik. Bestenaz xahu nauk.
- JEAN-P.: Nehork ez nau ikusi honara jiten. Gau bat bederen, gorde nezazu. Bihar goizean, argia gabe ihes eginen dut. Nehork ez du deus jakinen.
- AMA: Ez. Sobera zaitak. Gorputz guztia daldaran ari diat. Ez haut gordeko. Otoi, konpreni nezak...
- JEAN-P.: Ni ez gorderik ere, hau bederen gorde zazu...
(*Eta pistola bat eskaintzen dio*).
- AMA: Jainko ona! Ama maite Maria Saindua... Ez duk posible. Harma bat, nik gorde behar. Ez duk posible...
- JEAN-P.: (*Jean-Pierrek amaren besoa bortizki tinkatuz, oihuz erraiten dio*): Gorde zazu...

AMA: *(Eskuak daldaran eta boza kasik galdua)* Jainko ona, lagun nezazu... ez baitakit gehiago zer ari naizen... *(Eta pistola, bere ohe barnean gordeko du).*

JEAN-P.: Eta orain ni! *(Bortitz)*

AMA: Uste nuen baino lanjerosagoa haiz oraino. Harmaturik ibiltzen dena denetarako prest baititake...

JEAN-P.: Ez. Ez naiz denetarako prest. Bide hau hartu aitzin, beste bideak ere espreatu ditut eta asko gogoeta egin. Eta azkenean ohartu naiz, gauzen zinez aitzinarazteko, gure etsaien eguneroko indarkeriari erantzun bat emaiteko, guk ere *bor-tiztasuna* erabili behar ginuela. Gerlan gira. Euskal Herria gerlan da. Mugaz bi aldeetan.

AMA: Baina, hi ez baihintzen Parisera joana?

JEAN-P.: Parisen egona naiz bai. Ez luzaz haatik. Baina aski izan zait. Han dut kontzientzia hartu, Euskal Herria zein heinetan zen. Eta itzuli geroz beraz, ene ahal guztiak egiten ditut Euskadiko langileriaren alde.

(Telefonak jo beza)

AMA: Haste. Segur nauk Poliza dela. Galduak gaituki!

JEAN-P.: Gorde nezazu.

AMA: Ez! Ez oraino.

Ama telefonan

AMA: Alo? A... Hi haiza Pettan... Ez nintian lokartia ez. Bai. Ez zakiat batere. Nahi nitek berehala etortzen ahal bahintz. Ez. Ez. Fitxik. Fitxik. Gero erranen deat. Haugi fite halere...

Ama - Jean-Pierre

JEAN-P.: Zendako erran diozu etor dadin?

AMA: Ez zekiat. Beldurra sartua diat. Habil orain. Habil.

JEAN-P.: Ez. Ez naiz joanen. Gorde nezazu. Euskal Herriaren alde ari naiz. Hain segur ez nauzu konprenitzen baina zin egiten dautzut ez naizela gaixtagin bat. Harmen bidea hartu dut Euskadiren oraindik hobekiago zerbitzatzeko; euskal populu-lua bihar, libro eta bateratua bizi dadin! Gorde nezazu... Gudari bat naiz. Gudari bat.

AMA: Zer egin duk bada? Zer egin duk?

JEAN-P.: Ez dautzut erraiten ahal.

AMA: Zerbait haundi?

JEAN-P.: Zerbait haundi izan beharra zen. Baina ez dugu ukaldia erreusitu. Hortakotz bada... bakoitza bere alde joan da. Gorde nezazu...

AMA: Ago ixtant bat. Semea laster etortzekoa diat... Hak erranen dik...

JEAN-P.: Ez. Zuk errazu nora joan behar dutan. Orai aski badut. Hobe duze ernatzea!

AMA: Zer egin behar dut? Jainko maitea... Zer egin behar dut... Funtsean, funtsean... gau batentzat baizik ez bada...

JEAN-P.: Gero ere, sekulan zerbait gertatzen balitz aski duzu erraitea leihotik sartua nintzela... ez ninduzula ikusia... Mugi zaitetz hortik.

AMA: Haugi. Haugi beraz. Erranen deat non gorde.

JEAN-P.: Eta zerbait gerta baledi, egizu nolazpait azantz haundi bat, orduan nik ihes egin dezadan...

AMA: Ikusiak ikusi.. (*Eta biak ateratzen dira*)

(*Apur bat taula-gaina hutsik dago. Geroxago Antton, sar bedi.*)

Antton

ANTTON: Nehor? Nun da ama? Baina, ama nun da?.. ohean behar luke... (*Bortitz*) Ama! Ama! Ez zaio bederen zerbait gertatu... (*Berriz bortitz*) Ama... Ama... (*Urrunetik entzun bedi amaren boza: "Heldu nauk, heldu"*). (*Eta ama agertzen da.*)

Ama - Antton

ANTTON: Non zinen?

AMA: Ez urrun ez.

ANTTON: Tenore huntan oraino lanean?

AMA: Ez nintian lanean, ez.

ANTTON: Baina zer duzu?... Iduri duzu izitua zirela.. Nun zinen bada?

AMA: Azantz batzu aditurik, ondoko barne horietara joana nintian, ez zenez norbait ba bederen...

ANTTON: Eta ez duzu nehor aurkitu...

AMA: Nehor.

- ANTTON: Zu beti ohoinen beldur, he...
- AMA: Ohoinen eta... Deneri to. Gauaz bakarrik egoitea ez baita goxo...
- ANTTON: Beti gauza bera erraiten dautazu... Baina egun arte segurik ez zaizu sekula deus gertatu...
- AMA: Egun arte ez.
- ANTTON: Eta beraz, ez du balio beti zeinak airean egon zaitezen... Baina zer duzu... Zerbait baduzu zuk...
- AMA: Fitxik, Antton. Fitxik. Eta hi zergatik sartzen haiz hain goizik?
- ANTTON: Dantzatzerakoan, autoa funditu dut...
- AMA: Autoa funditu? Ez ginian beste beharragorik...
- ANTTON: Ba kurritzen du ba, oraino... Baina kaska andana bat ori, eskuineko aldean... Eta horrek kendu daut dantzatzerako joaiteko gutizia... Funtsean beharrik goizik sartu naiz. Bidean, bi aldiz bederen jendarmak ikusi ditut...
- AMA: Jendarmak?
- ANTTON: Bai... Hain segur "alkohol-test" egiteko. Aldi hontan segurik ez naute harrapatuko.
- AMA: (*Ahapetik*) "Alkohol-test" edo.. beste zerbait...
- ANTTON: Nola?
- AMA: Fitxik. Fitxik. Aldi bat bederen goizik sartzeak ez dauk kalterik eginen. Pena diat halere autoa funditu baituk. Beharrik ez bai hiz kolpatua...
- ANTTON: Doi-doiak egin du...
(*Atean xilintza. Ama biziki izitua da.*)
- AMA: Nor dugu hor, tenore huntan? Habil irekitzera...
(*Eta Maritxu sartzen da.*)

Ama - Antton - Maritxu

- MARITXU: Gau on! A... kontent naiz. Xutik hatxemaiten baizaituztet. Uste nuen ohera joanak izanen zinezteela...
(*Eta elgar besarkatzen dute*). Goizago jin beharra nintzen, baina arratsalde hontan koifeur-ean izan naiz eta... beti bezala... mundua han... Gero berriz honarakoan...
(*Geldi*) Baina zer duzu ama? Frango bitxi kausitzen zaitut... Ez zira eri bederen?

AMA: Ez naun eri, ez.. Segi zan.. Segi.

MARITXU: Honarakoan beraz, jendarmeak non nahi ikusi ditut... Geldi arazi naute. Paperrak eskatu. (*Boza aldatuz*) Informazioneak entzun dituzieia?

BIEK: Ez.

MARITXU: Nik doi-doia, azken lerroak aditu ditut bai. Egun, goiz aldera, zerbait gertatu omen da hemen gaindi. Ez dut ongi konprenitu zer. Bi gazte jada arrastatu dituzte. Beste batzu haatik eskapatu dira. Poliza haien ondotik dabila eta etxe miazten ere hasiak omen dira...

(*Hori entzutean amak konortea galtzen du*)

ANTTON: Jes, baina gure amak zer du?

MARITXU: Hik errak... Ama... Baina zer du bada...

(*Antton eta Maritxuk nolazpeit atxikitzen dute*).

ANTTON: Zer ukan du? Medikua ekar arazi behar dinagu...

MARITXU: Erna hadi. Telefona zakok...

ANTTON: Baina gaur larunbat arratsa dun... Ez zakinat zein den gau hontan...

MARITXU: Kasetan begira ezak...

ANTTON: Ez dinagu kasetarik!

(*Solas hauek guztiak erabiltzean, Antton eta Maritxuk, Ama, polliki, biziki polliki ohe gainean pausatu dute*)

MARITXU: Telefona zak beraz jendarmeriara...

Antton telefonan

ANTTON: Allo, la Gendarmerie? Pourriez-vous me dire, s'il vous plait quel est le médecin de garde cette nuit?... Docteur... Numéro... Merci bien. Comment? Ah bon... Et c'est très grave? Quand-même... Bon alors, j'attendrai un peu avant de l'appeler... Merci Monsieur.

MARITXU: Eta?

ANTTON: Jendarmak, ponpierrak eta medikua bera, elgarrekin direla, ez dakinat batera nun... lau auto bata bestearen barnean sarturik... kolpatu andana badela eta holako... Hobe dugula geroxago deitzea... Behar bada, pollikituko zaigun, medikua ekar arazi gabe.

MARITXU: Hauxe lastima! (*Usain ona harturik, mokenes batekin Amaren begitartean pasatzen dio Maritxuk.*) Oraino beharrik hemen gaituk. Bakarrik zelarik gertatu balako... Berdin bihar goizean hila hatxemanen ginian...

(*Atean xilintxa*)

MARITXU: Jes... Nor dugu hor? Tenore hontan...

(*Pettan sartzen da*)

Ama - Antton - Maritxu - Pettan

MARITXU: Ongi heldu haiz... Guk ez ginakian gehiago zer egin... Ama trenputxartua diagu...

PETTAN: Trenputxartua... Ez ninan beste beldurrik... Hemen zer bait gertatzen zela baizik. Duela zenbait denbora, telefonatu diotalarik, halako boz bitxi batekin erran daitan berehala etortzeko...

MARITXU: Nik ere frango bitxi kausitu diat.

ANTTON: Nik ere bai...

(*Amak mogimendu bat egiten du. Eztula ere*).

PETTAN: Mugitu duk...

MARITXU: Uste diat begiak irekitzen dituela...

ANTTON: Pasatuko zaiok naski...

AMA: Zuek, hiruak, hemen? Baina.. baina zer gertatu zait?

PETTAN: Fitxik, ama. Fitxik. Aldi-txar bat bakarrik. Baina, zendako ekar arazi nauzu...

(*Ama ohearen erdian jartzen da*).

AMA: Berri haundi bat badiat zuer erraiteko... Berri haundi bat. Ezin aitortuzkoa. Ez dakiat nondik has-ere...

PETTAN: Zer gertatu zaizu? Zer egin duzu?

MARITXU: Mintza zaitez...

AMA: Gure etxean(*geldi*)

ANTTON: Segi...

AMA: Gure etxean norbait baduk... Gordea.

HIRUEK: Gordea?

AMA: Bai, gordea.

HIRUEK: Nor da?

AMA: Nor den, ez zekiat. Bakarrik nintian. Bat batean, norbaitek atea jo dik. Jo eta jo! Izitu nauk. Trantsitu. Baina entzunik euskaraz mintzo zela, azkenean ireki zioiat. Mutiko gazte bat sartu zaitak. Gorde nezan eta gorde nezan. Gudari bat zela. Lanjerrean. Lehan xixtan gaixtagin batentzat hartu diat. Gero ez. Haatik ez nian gorde nahi. Beldurraren beldurrez, hortzak kaskaskas ari zizaztaian eta ene beharriek ez ziteian entzuten zer serasan ere... Baina emeki emeki bere zepora bildu nik. Gorde diat. "POTTOKA" omen dik izena.

(Isiltzen delarik, hiru seme alabak ohe ondotik urruntzen dira).

PETTAN: Saltsa pollitean gira ori, orain. Saltsa pollitean!

ANTTON: Hik errak...

PETTAN: Zer egin duzu ama? Zer egin duzu!

MARITXU: Zer duzu burua galdu?

ANTTON: Hauxe bada erokeria!

PETTAN: Ez dezagun denborarik gal. Ikus dezagun elgarrekin zer egin dezakegun...

(Eta Ama ohe gainean utzirik hiruak mahainaren itzulian jar-tzen dira).

MARITXU: Nik segurik ez diat hixtoririk nahi... Ni etxera noak... Aski duzue akomodatzea...

PETTAN: Ez Maritxu. Ez dun dretxorik! Denak saltsa berean gaitun... Hi ere, hemen egonen haiz!

ANTTON: Nun gordea duzu?

(Ama isilik dago).

ANTTON: *(Bortitz)* Nun gordea duzun?

AMA: Jakin ala ez jakin, berdin dik.

ANTTON: Ez, ez da berdin. Nahi dut jakin non dagoen.. Ikusi nahi dut. Mintzatu behar nitzaio.

PETTAN: Eta zer erranen diok?

ANTTON: Lekuak huts ditzan, lehen bai lehen!

PETTAN: Antton! Uste nian bonbek ez hindutela izitzen, hi...

ANTTON: Ez duk berdin, orain.

- PETTAN: Bai berdin duk. Orain diagu eta, erakutsi behar zer balio dugun...
- ANTTON: Balio, balio. Ez haizela predikuan has, he, ez duk mementoa... Amak ez badu erran nahi ere non gordea den... gure etxea ez duk jauregi bat. Hiruek bilatzen badugu, ni segur nonbait harrapatuko dugula! (*Antton xutitzen da*) Hea, ba... xuti zaitezte... Etxea mia dezagun...
- PETTAN: Ago ixtant bat. Pentsatu behar diat.
- ANTTON: Hi bederen, Maritxu, haugi enekin...
- MARITXU: Zendako, ni? Egia. Oixtian, historio hau guztia jakitean burua galdu diat. Erran behar ez nituenak ere eskapatu zaiztak. Zikoitz bat bezala mintzatu nauk. Baina, ez nitek nahi naizen baino ahulagoarentzat har nezakan edo har nezazuen, neska bat naizelakotz...
- ANTTON: Aski Maritxu, aski. Aski aditurik. Baina zuek denek burutik baduzue... Ez zireztea ohartzen zer harrisku izigarrian giren? Zer egiten dugu beraz? Zer egiten dugu?
- AMA: Gaixo haurrak! Gaixo egiazko haurrak! Ez ote zinakiten bada goiz ala berant, memento hau etorriko zenik? Politikan, eta bereziki zuen politika hortan, jakin behar dik, erhi tinttilla sartuz gero, ondotik besoa eta azkenean gorputz guztia pasatuko direla. Politika ez duk josteta bat gero! Ala, erraiten dituzuen solasetan eta erabiltzen dituzuen urratsetan ez duzue, oren buru, ziharek ere sinesten? (*Pausa*) Nik banekian. Nik banekian, egun batez horrelako zerbait gertatuko zitzaigula. Ni, prestatua bezala nintian. Zuek ez ote? Gaixo haurrak! Gaixo egiazko haurrak! Alta, zenbat aldiz ez dautazue errepikatu: pasionearen ondotik heldu da beti Bazko. Zuek, Bazko nahi duzue bai... pasionerik iragan gabe! Haatik, nagok, ez ote dugunez orain pasione hortarik ere apur bat bederen jastatu beharko...
- ANTTON: Atea ez bazinio ireki, ez ginen kinka hontan izanen. Zure ahuleziak galtzen gaitu!
- AMA: Ez zekiat.. ea atearen irekitzea neure aldetik ahulezia bat izan denez. Berdin ez. Batzutan, ahuleziak ere baditik bere alde onak. Nork daki?... Horrela, uste gabea, nik ere zerbait egin diat... Zerbait. Eta behar bada... horregatik, preso sartuko naitek... Preso. Funtsean... hautatu behar banu nahiago nitek oraino preso joan, ezinez eta "Zahar Etxe" batetan sartu!

HIRUEK: Ama!

AMA: Zerk harritzen zaituzte?

ANTTON: Aski erranik badugu orain. Mugi gaitezen. Nik ezin dezaket gehiago barne hontan iraun.

PETTAN: Beldurrak hainbeste joa baldin bahau... zergatik ez duk deplauki poliza deitzen?

ANTTON: Ez. Hori ez. Ez nezakek sekulan horrelakorik egin. A, hori ez. Ez nezakala otoi, naizen baino ustelagoarentzat har! Baina zer nahi duk, zeinak nagusituak ditiat. Baniak etxetik...

PETTAN: Ez Antton. Hemen egonen haiz! Gu bezala. (*Pausa*) Amak arrazoin dik. Baginakian, egun batez, horrelako zerbait gertatuko zitzaigula. Egun hori, beharbada, guk uste baino goizago etorri duk, baina ez duk orain eskapatzeko mementoa.

ANTTON: Hire arrazoinamendua arras nahasia kausitzen diat. Berrikitan oraino ez hautana erraiten hi kulturari baizik ez hintzela bermatzen eta ipar Euskal Herrian bortizkeria, haurrak supiztekoekin jostatzea bezalatsu zela?!

PETTAN: Egia. Urteak eta urteak badik kultura sailean ari naizela. Eta zer ikusten dut? Gure lan guztia kasik debaldetan dela. Kultura lana premiatsuskoa duk, duda izpirik gabe. Baina hori, ez duk aski. Gure etsaiak, euskal kulturaz ontsa futitzen dituk. Kulturaz eta lantegietako grebetaz eta edozein manifestazionetaz halaber. Gauzak seriositasunekin har ditzaten, zorigaitzez, *odola* ixuri behar dik. Odola. Gure zapaltzaileak, odolaren beldur dituk. Odolaren bakarrik eta ez beste deusen. *Alta, nik segurik, miletan nahiago nitek ez balitz sekulan nehoen odolik ixurtzen*; baina hontaratuak baldin bagira, ez duk gure falta. Euskal Herriko gudariak ez dituk hortaz hobendun! Eta beraz, ene kontzientzia osoaren arabera, gaurko odol ixurtze hau, bortxaz, *onartu* behar diat.

ANTTON: Bortxaz onartzea, horrek ez dik, ororen buru, deus erran nahi. Borroka harmatuaren egiazki onartzea, harmen hartzea duk eta kito! Eta hik, harmak har hezazke?

PETTAN: Azken azken beltzean, beldurtien beldurtienak ere, nork daki zer egin dezakeen?

(*Atean xilintxa*)

ANTTON: Poliza. Hor dituk.

(Orduan Pettan eta Maritxu ere kolpez xutitzen dira)

AMA: Ez izi. Ez otoi izi eta zoazte ondoko ganbara hortara.

PETTAN: Ez ama. Ni segurik zurekin egonen naiz.

MARITXU: Ni ere bai.

AMA: Ez. Bakarrik egon nahi diat. Bakarrik egon behar diat.

(Atean, berriz ere xilintxa)

PETTAN: Ez zira on, ama. Zerbait gertatuko zaitzu...

AMA: Zoazte, zuek. Zoazte eta ixil-ixila egon.

(Atean entzuten da: "Au nom de la loi, ouvrez!")

(Hiru haurrideak ateratzen dira. Amak atea irekiko du.)

Ama - Auzapeza - Bi polizgizon

POLIZ. I: Bonsoir Madame.

AUZAP.: Gau on anderea.

AMA: Agur, agur, Jaunak. Berant zabiltzate.

POLIZ. II: Nous avons mandat de Monsieur le Procureur de la République pour perquisitionner chez vous.

AMA: Ha bon... Berriz haste beraz...

Montrez-moi le petit papier, s'il vous plaît...

(Polizak emaiten dio)

AUZP.: Bi minutaren afera dute. Doi-doia begi ukaldi bat eta tranquilutziko zaitugu.

AMA: Zuek bezalakoek beti solas berak darabiltzkitzue...

Doidoia begi ukaldi bat... tranquil utzi... eta horrelako. Eta ez erran bazena?

AUZP.: Baduzia burutik? Ez ahal dakizu...

POLIZ. I: Pas trop de détails, Monsieur le Maire. Nous avons beaucoup à faire et nous sommes pressés.

AUZP.: Vous savez, c'est une personne âgée. Il ne faut pas l'effrayer. D'autant plus qu'elle est assez spéciale...

POLIZ. I: N'oubliez pas Monsieur le Maire: les ordres sont stricts!

AUZP.: Je fais de mon mieux, Monsieur. De mon mieux. Entzun duzu... Jaun horiek ez dira komedia gose. Ordreak badituzte, beraz lehen bait lehen...

- AMA: Ez, Jauna. Ene etxea, enea da. Eta bururaino zainduko dut.
- AUZP.: Zainduko? Baina ohartzen zirela bada zer derasazun? Ala mensten hasia zira?
- AMA: Badakit zer diotan. Eta badakit ere, horrela jokatzuz zer harrikatzen dudan.
- AUZP.: Funtsean zure etxearen miazteko ez dugu zure baimenaren beharrik. Paperak baditugu... Zuk nahi ala ez.
- AMA: Ez dut onartzen!
- POLIZ. II: Ne croyez-vous pas Monsieur le Maire, que vous pourriez choisir un autre moment pour parler des potins du village?
- AUZP.: Mais il ne s'agit pas de potins, Monsieur. C'est beaucoup plus grave.
- POLIZ. I: Donne-t-elle des renseignements qui pourraient nous être utiles?
- AUZP.: Ce n'est pas dans ce sens qu'elle abonde... Ce serait plutôt... le contraire.
- POLIZ. II: Comment? Serait-elle de mèche avec les terroristes? Laissez-nous. Il faut que je la questionne moi-même.
(Auzapeza eta Polizgizon I, sukalde zokoari buruz doatzi. Polizgizon II etor beti Amaren ondora.)
- POLIZ. II: N'ayez pas peur, Madame. Nous sommes vos amis. De simples fonctionnaires qui ne faisons que notre travail, souvent bien pénible, pour ne pas dire exténuant. Répondez à nos questions et on vous laissera tranquille. A votre âge, vous l'avez bien méritée, la tranquillité... Quelqu'un est-il venu frapper à votre porte? Vous a-t-il demandé refuge?
(Amak ez dio deus erantzuten)
J'espère que vous n'êtes pas sourde, Madame. Vous avez bien entendu ma question.
(Ama ixilik)
Je vous conseille de répondre, Madame. *(Oihuz):* Répondez! *(Ama ohe sahetsari buruz doa)* Ne bougez pas et répondez! Avez-vous vu quelqu'un? Cachez-vous quelqu'un? Et vous, commencez immédiatement la fouille.
- AMA: Ez dut onartzen! Ez dut onartzen.
- AUZP.: Zure onetan hobe duzu mintzatzea!

- POLIZ.: Ça sent le brûlé, ici. Il faudra appeler du renfort. Et vite! Ne bougez pas, vous!
- AMA: Ez dut onartzen! (*Eta orduan, mihisen barnean gordea zuen pistola eskuetan hartzen du*)
- BI POLIZ.: Vous êtes folle! Arrêtez. Lâchez-moi ça!
- AUZP.: Jainkoaz, geldî zaitetz! Otoi, otoi!
- POLIZ. I: Lâchez cette arme! Il y va de votre vie!
(*Ama emeki emeki eta gibelka doa; azkenean taula gainetik ateratzen da. Ordu berean, tiro bat izigarria entzun bedi. Segidan, Pettan, Maritxu eta Antton, lasterka ateratzen dira*).
- POLIZ. II: Arrêtez-vous! Arrêtez.
- POLIZ. I: Mais qui est-ce, ces gens-là?
- AUZP.: Les enfants de la maison.
(*Hitz batzu entzuten dira*)
- POLIZ. II: Mais c'est une maison de dingues, ici...
- PETTAN: Bizi dun oraino.
- MARITXU: Gaixo ama.
- ANTTON: Ama... Ama, mintza zaitetz!
- POLIZ. I: Il faut agir. Et tout de suite. Quelle histoire! Quel drame!
- AUZP.: Je vous avais prevenu qu'elle était bizarre...
- POLIZ. II: Bizarre... Vous voulez dire folle, oui. Complètement folle.
(*Auzapeza, ondoko barneari buruz doa*)
- AUZP.: Gaixo emaztea? Gaixo emazte dohakabea!
(*Orduan, hiru hurrek, Ama, ahal bezala ekartzen dute eta ohe gainean pausatzen...*)
- PETTAN: Biziko da, naski.
- ANTTON: Bai biziko da. Bizi behar du...
- MARITXU: Hatsa. Hatsa hartzen du. Biziko da!
(*Gizon bat sar bedi. Hats hantua*)
- POLIZ. III: Chef, Chef! Il s'est enfui. Il s'est enfui. J'ai vu un homme sortir d'ici. Je suis sûr que c'est l'un des terroristes, que nous recherchons... Vite. Il faut faire vite.
- POLIZ. I: Salauds! Bande de salauds. Vous êtes tous complices!

- POLIZ. II: Cela vous coûtera cher, c'est moi qui vous le dit! Appelez la direction. Faites-lui part de toute cette merde! Bande de salauds. Votre compte est bon!
- POLIZ. I: Jamais on ne vous pardonnera ça.
- POLIZ. II: Mais ça devient comme en Algérie ici aussi. Tous les Basques sont à jeter dans la même poubelle...
- AUZP.: Pas tous les Basques, non. Pas tous.
- POLIZ. II: Taisez-vous. Même des harkis, on s'en méfie, nous. Embarquez-moi tous ces ratons! Et que ça saute!
- AUZP.: Mais elle est blessée. Elle est en danger. Elle va mourir, peut-être...
- POLIZ. II: On s'en fout.
- AMA: Egia. Ni hilik ere berdin du, Pottokak bere bidea segitzen ahal baldin badu segurik. Bai, segitu behar du. Zeren Euskal Herrian Pottokak izanen direno, Euskal Herria ez baita hilen. Ez baita sekulan hilen. Ni bai, hilen naiz. Baina ene ondotik beste ama bat izanen da bere atea zabalduko diona Pottokari. Pottokak, gehienetan maitagarriak baitira. Maitagarriak eta beharrezkoak. Beren begi argi, odol bizi, gorputz lerdenekin, ba dugu gure Pottoken beharra Euskal Herrian. Sort, altxa eta punpa daitezela beraz gure mendi eta zelaietan, hamarnaka, ehunka, milaka. Oraindikan, Pottoka, libertatearen itxurapena baita eta Pottokek lagunduko baitute Euskal Ama libertate osora heltzen!

Mugerrren, 1978ko abenduaren 11an.